

3. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення – 01.11.2020).

4. Таблица подписей и ратификации договора Европейская конвенция о взаимной правовой помощи по уголовным делам. URL: https://www.coe.int/ru/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/030/signatures?p_auth=qZ3Tij1e. (дата звернення – 01.11.2020).

Злагода Ольга Валеріївна,

доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент;

Безрученко Катерина Володимирівна,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра ННІ № 1 Національної академії внутрішніх справ

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІГРАФА ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ

Явище обману супроводжує життєдіяльність людини. Чимало досліджень встановили, що навіть спеціально навчені поліцейські не можуть визначити, коли допитуваний каже неправду лише за допомогою мови тіла чи виразу обличчя. Однією з найскладніших проблем кримінального судочинства є проблема виявлення обману і визначення достовірності показань свідків, потерпілих, підозрюваних. Згідно з Конституцією України, життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека особи визнаються найвищою соціальною цінністю держави [1]. Україна, як правова, демократична держава, відповідає перед людиною за свою діяльність. Захист прав і свобод людини є головним обов'язком держави. З метою виконання вказаних завдань правоохоронні органи наділені специфічною компетенцією, у тому числі повноважні на здійснення заходів оперативно-розшукової діяльності. Злочинність явище динамічне, і тому методи та засоби досудового розслідування потребують всебічного вдосконалення та осучаснення. Розвиток технічного прогресу сприяв появі унікального приладу, в основі застосування якого лежить вимірювання психофізіологічних показників стану людини під час впливу на її емоційний стан слів-подразників.

Поліграф (детектор брехні) – різновид спеціального психофізіологічного технічного засобу, який призначений для одночасної реєстрації подиху, кров'яного тиску, біострумів мозку, серця, м'язів та інших фізіологічних процесів, у відповідь на пред'явлення за спеціальною методикою певних психологічних стимулів (запитань, зображень, предметів), не завдаючи шкоди життю, здоров'ю людини та навколишньому середовищу. Метою проведення опитування є перевірка наданої інформації [3]. Саме при реєстрації

фізіологічних реакцій людини під час проведення спеціальне дослідження, у спеціаліста поліграфа формується думка про наявність інформації, яку приховує опитувана особа.

У ч. 3 ст. 28 Конституції України зазначено, що жодна людина без її згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим дослідом [1]. Перевірка на поліграфі вважається науковим медичним дослідом. Тобто, відповідно до вищезазначеної норми Конституції, опитування з використанням поліграфа повинно проводитись лише на підставі добровільної згоди особи, яку необхідно перевірити. Винятком може бути лише використання так званих «безконтактних поліграфів», які реєструють психофізіологічні показники організму особи дистанційно і не пов'язані з накладенням на тіло людини [4, с. 194].

На думку Н.В. Павлова та Д.Н. Пінчук, перед проходженням тестування на поліграфі до тіла людини проводять датчики в тих місцях, де найлегше вловити зміну ритму дихання, тиску. Після приєднання вимірників випробуваному задаються питання. Якщо людина сказала неправду, то у неї несвідомо посиляться психофізіологічні реакції організму. При цьому може здатися, що вона поводиться невимушено, широко посміхається [5, с. 72].

На сучасному етапі Кримінальний процесуальний кодекс не врегульовує використання поліграфу під час розслідування кримінальних правопорушень, а тому висновки поліграфологів доказової сили не мають, хоча набуло широкого поширення в практичній діяльності правоохоронних органів та під час прийняття особи на роботу.

Призначена в рамках кримінального, цивільного та інших видів судочинства факультативна експертиза називається, як правило, «судовою психофізіологічною експертизою з використанням поліграфа». При цьому, застосування поліграфа є лише одним з методів дослідження, що використовуються судовим експертом [6].

Але проведення даного дослідження має важливий орієнтовний характер, адже виходячи з результатів, працівники оперативних підрозділів можуть зробити висновки щодо доцільності проведення подальших розшукових дій, підтвердити істинність існуючих версій, визначити найбільш перспективні напрямку розслідування, отримати орієнтуючу інформацію, яку не можливо отримати іншим шляхом.

Окрім того, поліграф може бути застосований для реалізації права на захист, а саме: результати дослідження можуть підтвердити невинуватість особи, що підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення.

Стосовно правових підстав та можливостей застосування поліграфа у оперативно-розшуковій діяльності доцільно вважати, що цей захід входить в межі опитування осіб за п. 1 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», оскільки поліграф проводиться виключно за добровільною згодою. Підставами

застосування опитування осіб із використанням поліграфа у ОРД є загальні підстави, передбачені ст. 6 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [2].

О.І. Мотлях і В.Л. Костюк вважають, що використання поліграфа при опитуванні осіб є різновидом оперативно - розшукового заходу – опитування, та являє собою бесіду, що проводиться за спеціальними методиками з особою, яка опитується з фіксацією її психофізіологічних параметрів (реакцій) на поставлені запитання [7, с. 22].

Отже, застосування перевірки на поліграфі значно спростить роботу правоохоронних органів, дозволить прискорити строки досудового розслідування і заздалегідь виявляти неправдиві свідчення учасників процесу. Можливі зміни до Кримінального процесуального кодексу України, внесуть вагомий внесок в роботу оперативних працівників та правоохоронних органів загалом, а створення відповідного сектору поліграфологів в межах оперативних підрозділів забезпечить дотримання принципів негласності та конфіденційності в межах здійснення оперативно-розшукової діяльності.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua> (дата звернення: 30.10.2020).

2. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua> (дата звернення: 30.10.2020).

3. Про затвердження Інструкції про порядок використання поліграфів у Національній поліції України: наказ МВС України від 13.11.2017 р. № 920. URL: <http://zakon.rada.gov.ua.z0937>

4. Лешкович Т.А. Форми використання поліграфа в кримінальному провадженні України. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2013. № 6–1. Т. 2. С. 192–195.

5. Павлова Н.В., Пінчук Д.Н. Проблеми закріплення на законодавчому рівні використання поліграфа в Україні. Оперативно-розшукова діяльність Національної поліції: проблеми теорії та практики: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 20 жовт. 2017 р.), Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. Ч. 1. С. 72–73.

6. Юридичний портал «Протокол». Застосування поліграфа в Україні: правові підстави. URL: https://protocol.ua/ru/zastosuvannya_poligrafa_v_ukraini.

7. Мотлях О.І., Костюк В.Л., Куценко Д.В. Психофізіологічні дослідження з використанням поліграфа в практиці розслідування злочинів: метод. рек. Київ: «Освіта України», 2016. 73с.